

La catastrofa ha dà in stausch

La protecziun da lavinas ha fatg in enorm svilup dapi l'onn 1951

Intginas da las pli veglias paralavinas grischunas sa chattan al Schafberg sur Puntraschigna, mirs construids enturn 1900. FOTO M. HARTMANN

ANDREAS CADONAU/FMR

■ **L'enviern da catastrofa da l'onn 1951 ha inizià ina gronda midada tar la protecziun da lavinas en Svizra, scriva l'Institut federal per la perscrutaziun da naiv e lavinas da Tavau. In institut che ha contribui essenzialmain a quella protecziun. Sper blers milliuns francs dal maun public e 500 kilometers paralavinas.** Las emprovas umanas da prevegnir a las lunas da la natira ed uschia era a lavinas en veglias. Protecziun dad edifizis cun mirs en furma da cugn e tschalers da refugi datescha dal 17avel tschientaner. Quai tenor las indicaziuns da l'Institut federal per la perscrutaziun da naiv e lavinas che ha documentà l'istorgia da la prevenziun. Cun terrassas e mirs da crappa han ins empruvà el decurs dal 19avel tschientaner dad impedir lavinas en il territori da sbuvada. Johann Coaz, enconuschent inschigner forestal e cartograf, ha enconuschì las mancanzas da quests sistems ed inizià novas ideas per paralavinas pli effizientas a l'entschatta dal 20avel tschientaner. Principalmain l'onn da catastrofa 1951 cun sias numerusas unfrendas ha lantschà grondas

stentas per pervegnir al privel. Gia in onn pli tard ha l'Institut per la perscrutaziun da naiv e lavinas lantschà emprovas cun paralavinas sur Tavau. Cun novas materialias e novas furmas da construcziun. Fier, aluminium, lain, betun e sugas da fier han chattà la via en las spundas taisas sur vitgs e vias.

Controllar e mantegnair

Tenor il selvicultur chantunal, *Urban Maissen*, existan oz anc singuls projects dad amplifitgar ovras da paralavinas existentas. Ovras pli grondas n'èn betg pli planisadas en il chantun Grischun, sche novs deficits na sa mussan betg. Ina da las incaricas da l'Uffizi da guaud e privels da la natira è da controllar da cuminanza cun ils selviculturs ils indrizs construids per gronda part en il decurs dals 70 onns passads. Las paralavinas ed ils rempars da lavinas vegnan examinads mintg'onn, mintga trais onns detagliadamain ed era suenter blera naiv, ha Urban Maissen explitgà. Adina puspè stoppian ins adattar u remplazzar tscha e là pitgas, travs u fundaments da betun. Il sistem cun grondas travs d'atschal è sa cumprovà. Urban Maissen ha discurrì dad ina limita da veg-

liadetgna dad almain 80 onns dals sistems dad atschal, tar las paralavinas da betun quintan ins cun ina durabladad da 60 onns. Uschia che la Svizra sto quintar cun bleras investiziuns ils proxims decennis per mantegnair las paralavinas existentas.

Valur dal guaud

Il selvicultur chantunal ha fatg attent a la gonda valur dal guaud da protecziun. «Quai guaud protegia en il Grischun 10 000 chasadas, 700 kilometers via e 200 kilometers traject da viafier.» Urban Maissen ha menziunà la lescha da guaud federala da l'onn 1876. Principalmain pervia da grondas inundaziuns saja la Confederaziun vegnida pertscherta da la valur dad in guaud intact. «Quella lescha è in impurtant punct da partenza da la prevenziun da privels da la natira ed uschia era vers lavinas.» Tgirar il guaud da muntogna è 10 en fin 20 giadas pli favuraivel visavi a la construcziun da paralavinas, ha il selvicultur chantunal explitgà. «Era l'estetica, il maletg da la cuntrada pleda per il guaud da protecziun.» Bleras protestas cunter project novs da prevenziun cunter privels da la natira na dettia betg. «L'acceptanza vers ta-

Protecziun s'avanzada

(fmr) Gia trais onns suenter la catastrofa dal 1951 èn la Svizra e l'Austria stadas pertutgadas dad ina ulteriura catastrofa da lavinas. L'Institut federal per la perscrutaziun da naiv e lavinas ha rapportà detagliadamain da quels schabetgs. Tranter auter pon in leger che las stentas suenter la catastrofa da 1951 haja gia purtà fritg. Sche bain ch'il program da construir paralavinas saja anc realisà mo per part. E tuttina saja il dumber d'unfrendas pli pitschen e medemamain ils donns materials visavi a la catastrofa succedida trais onns avant. «Cun satisfacziun pon ins remartgar che la protecziun da lavinas è s'avanzada e las enconuschientschas ed experientschas da l'enviern 1951 n'èn betg stadas nunexaudidas. Vitiers vegn anc in grond cletg en plirs cas.»

las ovras è gronda, i sa tracta dad augmentar la segirtad.»

Mesiras integralas

In grond svilup dapi ils onns 50 dal tschientaner passà ha la tecnica fatg. Antruras vegnivan lavinas siglientadas cun in bischen da rachetas da l'armada. Oz stantan helicopters a disposiziun, indrizs stabels da sigliantar lubeschan da metter en moviment la naiv avant che memia gronds mantuns sa plunan. Protecziun integrala – sa numna la prevenziun moderna. Sper las paralavinas, il guaud da protecziun, la tecnica, organizaziuns d'urgenza e salvament e chartas cun zonas da privel. L'emprima zona da privel da lavinas ha l'Institut federal da Tavau elavurà 1960. Tuttina avertescha il selvicultur chantunal che tuttas stentas enconuschentas na dastgian betg manar a la opiniun ch'i na dovria naginas restricziuns. «I dat simplamain situaziuns nua che vias ston vegnir serradas.» Dal reminent è la protecziun da lavinas sa cumprovada. Ursin Maissen ha menziunà per exempel l'onn da lavinas 1999 cun relativamain pli paucas unfrendas e donns materials visavi als envierns da lavinas da pli baud.